

HYÖDYN AIKA

Valistus Ruotsi-Suomessa
1700-luvulla

Valistus = hyödyn aika

- **Käsite liittyy 1700-luvun valistukseen, joka korosti edistystä ja perustui järkiperäiseen ajatteluun ja tieteellisiin menetelmiin.**
- **Ruotsissa omaksuttiin valistuksesta sen pyrkimys taloudelliseen hyötyyn, ja siksi 1700-l kutsutaan hyödyn aikakaudeksi.**
- **Maassa panostettiin entistä enemmän luonnontieteelliseen tutkimukseen.**

Perustelevä väite: Anders Chydenius oli Ruotsin 1700-luvun merkittävimpää uudistajia.

- **Hän esitteli Ruotsissa ensimmäisenä liberaaliin talouspolitiikkaan liittyviä ajatuksia.**
- **Hänen kirjansa vapaasta kilpailusta (Kansallinen voitto) ilmestyi noin kymmenen vuotta ennen kuin Adam Smith julkaisi kuuluisan teoksensa **Kansojen varallisuus!****
- **Hän oli myös valmis purkamaan säätyjen etuoikeuksia.**

Kauppan ja teollisuuden kehittäminen;

➤ **valtion tuki ruukeille, manufaktuureille, sahoille, laivanrakennukselle, kaivoksille**

➤ **1700-l lopulla Anders Chydeniuksen taloudellinen liberalismi!** (ennen Adam Smithiä)

- elinkeinoelämän osittainen vapautus
- työn vapaus

Kansallinen voitto

➤ **asteittainen valtion sääntelyn purkaminen**
(Pohjanlahden kauppapakko 1765)

➤ **uudet kaupungit** (Tampere, Kuopio)

→ **kotimarkkinat ja vienti!**

Tehtävä 1. Miten Suomen talous kehittyi 1700-luvulla?

- **Talouspolitiikkaa alettiin liberalisoida 1700-l jälkipuoliskolla.**
 - **Esim. porvarisoikeuksia oli helpompi saada ja uusille manufaktuureille annettiin lupia.**
- **Pohjanlahden kaupungeille myönnettiin tapulioikeus.**
 - **Pohjanmaan talonpojat saivat käydä kauppaa ulkomaille, aina Itä-Intiaan asti.**
- **Tuotiin uusia ylellisyystuotteita, kuten hienoja kankaita ja kahvia.**
- **Talonpoikia kannustettiin raivaamaan uutta peltomaata.**
- **Maataloudessa aloitettiin peltojen isojako, jossa saman tilan pellot yhdistettiin ja samalla luovuttiin vanhasta sarkajaosta.**

Tehtävä 2. Millä tavoin tietoa levitettiin 1700-luvun Suomessa?

1. Ihmisten liikkumisen myötä tieto levisi.

2. Pappien saarnojen yhteydessä.

- Papit levittivät esimerkiksi tietoa viljelystä ja puutarhanhoidosta perustamalla malliviljelmiä ja puutarhoja.
- Papit perustivat lukusaleja, joissa oli kirjoja ja sanomalehtiä.

3. Vuoden 1766 painovapausasetuksen ansiosta julkaiseminen helpottui.

- Perustettiin sanomalehtiä kuten Aurora-seuran Åbo Tidningar 1771.
- Pappi Anders Lizelius toimitti suomenkielistä Suomenkieliset Tieto-Sanomats -nimistä lehteä.
- Lukijoita lehdillä oli vielä vähän, koska lukutaitoisia oli vähän.
- Suomenkieliset osasivat lukea vielä vähemmän kuin ruotsinkieliset, joista Suomen sivistyneistö pääosin koostui.
- Sivistyneistö luki romaaneja ja matkakirjallisuutta.

Tehtävä 3.

Millaisia uudistuksia tehtiin hyödyn ajalla?

- **Talouselämää uudistettiin ja liberalisoitiin**
 - perustamalla kaupunkeja, helpottamalla kaupankäyntiä...
- **Painovapausasetus on esimerkki yhteiskunnallisesta uudistuksesta.**
- **Maataloutta uudistettiin aloittamalla isojako.**
- **Puutarhan viljelyssä suosittiin hyötykasveja.**
- **Väestönkasvua pyrittiin edistämään terveydenhoitoa parantamalla.**
- **Piirilääkärin virkoja perustettiin ja kättilöitä koulutettiin.**
- **Tieteitä suosittiin.**
- **Uusi oikeusjärjestys, rangaistuksia lievennettiin.**

Mitä edistysaskelia maanviljely ja puutarhanhoito ottivat Suomessa 1700-luvulla?

- **Aloitettiin isojaon toteuttaminen.**
- **Puutarhoissa alettiin viljellä hyötykasveja kuten hedelmäpuita, marjapensaita ja yrttejä.**
- **Pappilat toimivat esikuvina.**
- **Erityisesti perunan viljelyllä suuri merkitys.**
 - Inkoon Fagervik, saks. peltisevät
 - Pommerin sota 1750-l

Maatalouden uudistaminen;

- **Tilojen lisääminen** yhteismaiden käytöllä, halkomisella, lohkomisella ja torppien perustamisella → **ISOJAKO 1749**
- **Valistustyö, uudet hyötykasvit** (fysiokratismi)
- **Karjan lisäys** → lannoitus paranee
- **Moderni kasvitiede ja jalostus**
- **Soiden kuivatus, järvien lasku**
- **Tilastointi**
- **Suomen talousseura 1797**

Elimäen järvi

Höytiäisen laskusta 140 vuotta

Suomen tiede-elämä kehittyi 1700-l

Kansainvälisestikin merkittävää edistystä saavutettiin:

- **taloustieteissä** (esim. **Chydenius**) - liberalismi
- **maantieteessä** (esim. **Kalm**) - tutkimusmatkat
- **kemiassa** (esim. **Gadd, Gadolin**) – maametallit, koetilat
- **historiassa** (esim. **Porthan**)
- Tutkimustuloksista toivottiin olevan **käytännön hyötyä** → **Suomen Talousseura 1797**

KAIKKIEN AIKOJEN
HISTORIA 5

Hyödyn aika

Valistus:

- Valistusajattelijat **tutkivat yhteiskunnan toimintamekanismeja tieteen ja järjen valossa.**
- Valistuneet ruotsalaiset ja suomalaiset painottivat **tutkimuksen konkreettista taloudellista hyötyä.**

5. Valistuksen ajan kulttuuri

- Ranska
- Rokokoo
- Uusklassismi = kustavilaisuus

1. Maatalouden kehittäminen:

- isojako
- uudet kasvilajikkeet, hyötykasvit
- valtion viljavarastot

2. Kaupan vapauttaminen:

- Pohjanlahden kauppapakon ja rajoitusten purkaminen
- uusia kaupunkia, valtion tuet

3. Tiede-elämän kehittyminen:

- Turun Akatemian tieteellinen taso nousi
- Taloustiede, maantiede, kemia, lääketiede, historia, tilastotiede...

4. Väestömäärän kasvattaminen:

- väestökirjanpito
- lääkärien lisääminen
- terveystaloustiede

Tehtävä . Millä perusteilla voidaan väittää, että Suomessa elettiin hyödyn aikaa 1700-luvulla?

Esimerkiksi näistä asioista:

- Ruotsin valtio halusi lisää verotuloja, joten kauppaa helpotettiin.**
 - Tehtiin väestölaskenta ja huomattiin väestön vähyys.**
 - Koska oltiin huolestuneita väestömäärästä, aloitettiin maanviljelyn uudistaminen, lääkärijärjestelmää uudistettiin jne.**
 - Sensuuri poistettiin, jotta tieto leviäisi.**
- Perusidea on siis se, että uudistukset tehtiin, jotta niistä saataisiin hyötyä.**

